
ROMÁN KÖZTERÜLETNEVEK A KÉT VILÁGHÁBORÚ KÖZTI IDŐSZAK ROMÁNIAI MAGYAR NAPILAPJAIBAN

1. A tulajdonnevek szociolingvisztikai vizsgálatának fontosságát névtani és szociolingvisztikai művek egyaránt hangsúlyozzák. HAJDÚ MIHÁLY összefoglaló munkájában megállapítja: „A névtan olyannyira összefonódott megindulásától kezdődően a szociolingvisztikával (és a szociológiával), hogy elképzelhetetlen bármilyen jellegű jelenkori (de akár történeti) vizsgálat is a külön-külön kidolgozott, de egymáshoz nagyon nagy mértékben hasonlító módszerek vizsgálata nélkül” (2003: 40). KISS JENŐ szerint a tulajdonnevek kialakulása, változása és a társadalmi tényezők közti összefüggések feltárása is a nyelvtudományi kutatások feladatai közé tartozik (2002: 278). A Trianon utáni felvidéki tulajdonnév-használattal (személy- és helynevekkel) foglalkozik VÖRÖS FERENC tanulmánya (2005) az anyakönyvi források felhasználásával. A magyar sajtóban előforduló földrajzi nevek idegen nyelvű használatával az írott nyelvi kódváltás kontextusában végeztek kutatásokat (LANSTYÁK 2000, KULCSÁR 2004, LINTNER 2004). Vitatható, hogy a földrajzi nevek román nyelvű használata kódváltásos jelenség-e. LANSTYÁK az írott nyelvi kódváltás jelenségei között tartja számon a földrajzi nevek szlovák nyelvű változatát az újságokban (2000: 172), és LINTNER ANITA is a kódváltás egyik sajátos eseteként elemzi a két világháború közti időszak szlovákiai magyar lapjaiban megjelenő szlovák helyneveket. Mivel a tulajdonnevek megítélése más jellegű, mint a közszavaké, és az írott nyelvi kódváltás sajátosságai is eltérnek a beszélt nyelvitől, elsősorban a ténylegesen megjelenő helyneveket kell vizsgálni, adott esetben a magyar vagy idegen (román, szlovák stb.) változatai közti választás indítékait kell feltárni, ezek után lehet megállapítani, hogy kódváltásról van-e szó. Az idegen nyelvi elemeknek (esetünkben tulajdonneveknek) a megjelenése magyar alapszövegben, amely elsősorban külső nyomásra történt, és valójában nem tükrözte a közösség mindennapi élőnyelvi nyelvhasználatát, a kódváltás speciális esetének tekinthető (SÓFALVI 2007: 288). Az egyértelműség kedvéért itt a román nyelvi elemek megnevezésénél maradunk. Ez a dolgozat a tulajdonnév-, ezen belül a helynévhasználat és -változás társadalmi tényezőit próbálja feltárni egy sajátos történelmi helyzetben, megváltozott nyelvpolitikai viszonyok között.

A címben megjelölt időszak romániai magyar napilapjainak szociolingvisztikai vizsgálatára doktori dolgozatom nyújtotta a keretet, melyben az újságokban megjelenő román és német nyelvi elemekkel, illetve ezekkel összefüggésben az írott nyelvi kódváltás általános kérdéseivel foglalkozom. Az idegen nyelvi elemek kutatására az írott nyelvben (különös tekintettel a sajtónyelvre) a korszak újságírása kiválóan alkalmas. Az újságok egyik alapvető sajátossága, hogy nagy számban tartalmaznak román (és kisebb számban német) nyelvű elemeket; ez elsősorban a helyneveknél és más tulajdonneveknél figyelhető meg. Az elcsatolt területeken a helynevek (elsősorban a megye-, helység- és közterületnevek) módosulása nagymértékben társadalmi-politikai tényezők következménye, ilyen értelemben irányított módosulásról beszélhetünk.

2. Az újságírás helyzete és a helynévhasználat szabályozása. – Az 1918 utáni helyzet az erdélyi magyarság számára változásokat hozott nemcsak történelmi, politikai, hanem kulturális, nyelvi és irodalmi téren, valamint a sajtó élete szempontjából is (FLEISZ 2005: 80–111). Bár a sajtó helyzetét nagymértékben meghatározták a sajtójog rendelkezései, és a szigorú cenzúra gyakran vezetett lapbetiltásokhoz és sajtóperekhez, a sajtótermékek nagy része túlélte a nehéz időket, és színvonalas tájékoztatást nyújtott az erdélyi magyarságnak az országban, Magyarországon és a nagyvilágban történt eseményekről, egyúttal új szerepet is kapva, mert a hírszolgáltatás mellett közvéleményformáló jellege is erősödött. A cenzúra több szinten nyilvánult meg: egyrészt úgynevezett „ablakok” vagy „tükrök”, kivágások tarkították az oldalakat, másrészt sokszor szabályozták a helységnevek írását is. Ez nem csak romániai magyar sajtójelenség volt: a fent említett felvidéki munkák is igazolják meglétét. Bár a Kormányzó Tanács Romániában 1919-ben kijelentette, hogy a helységneveket minden nemzet a saját nyelvén használhatja, a hatóságok már 1921 után kezdték előírni a magyar sajtóban a román helységnevek használatát (BÍRÓ 1975: 365–6). A helynévhasználat szabályozása ebben az esetben is a mindenkori politikai játszmák eszköze, tudatos vagy nem tudatos kísérlet volt arra, hogy egy politikai hatalom a név „birtoklása” által a területet is birtokolja, vagy legalábbis erre irányuló szándékát kinyilvánítsa (KISS 1992: 129–35). Az 1920–30-as évek romániai magyar sajtóanyagában a helynévszabályozásnak a betartatása hol a sajtócenzúrára, hol a katonai hatalomra „hárult”. Amint a vizsgált anyag eredményei és példái az alábbiakban mutatják, a lapszerkesztők mégsem mindig és mindenhol tartották be következetesen ezt a szabályozást. Voltak időszakok és helyzetek, amikor kizárólag a magyar helység- és közterületnevet használták (illetve engedélyezték a hirdető számára), vagy zárójelben a román mögött a magyar megnevezést is feltüntették.

Dolgozatomban az újságokban megjelenő közterületnevek román és magyar változatai közti választások sajátos tendenciáit és a mögöttük rejlő motivációkat mutatom be. Ehhez a Brassói Lapok, a Keleti Újság (Kolozsvár) és az Aradi Hírlap (1923. augusztus 31-étől Erdélyi Hírlap, 1936. június 21-étől pedig Hírlap) kiválasztott évfolyamaiból (1920, 1922, 1925, 1929, 1932, 1935, 1938, 1940) vettem adatokat. Brassó, Kolozsvár és Arad a romániai magyar újságírás központi helyei voltak. A három nagy napilapot a korszak több lapjának áttekintése után választottam ki adatgyűjtésre. Ezek jó példaanyagot szolgáltatnak az összes lapban általában megfigyelt nyelvi kontaktusjelenségek bemutatására. Nehéz volt olyan lapokat találni mindegyik fontos újságírói központból, amelyekben a kiválasztott évfolyamok számai többnyire megtalálhatók és olvashatók (eredetileg 2-3 évenkénti évfolyamot terveztem, de ez nem mindig sikerült az egyes évfolyamokban tapasztalható lapszámok hiányossága, illetve az elérhető újságok rossz minősége miatt). A kigyűjtött adatok a kiválasztott évfolyamok kéthetenkénti számaiban szerepeltek. Az egyes lapszámokon belül követhető a román/magyar/kétnyelvű adat váltakozása és előfordulási gyakorisága, de az újságokban való rendszertelen előfordulásuk miatt nincs lehetőség statisztikai kimutatásokra. A rendszertelen előforduláson azt értem, hogy az újságban, bár sok hirdetés többször is előfordul, nem ugyanazok az adatok, például nem ugyanazok a helységnevek vagy közterületnevek ismétlődnek következetesen, ugyanabban a sorrendben, egyik vagy másik változatukban minden lapban. Sokkal fontosabb viszont a tendenciáknak a feltárása, hogy milyen helyzetekben döntenek a román nyelvi elem mellett. Feladatom elsősorban egy attitűdvizsgálat, annak áttekintése az adatok tükrében, hogy mennyire alkalmazkodtak az újságírók a helynevek (esetünkben

közterület)nevek jelölésének olykor szigorú szabályozásához, illetve milyen eszközökkel próbálták „enyhíteni” ezeken a szabályozásokon.

A kutatott idegen nyelvi anyag többségét (a román helységnevek mellett) a közterületnevek adják, melyek gyakran románul jelentek meg az újságokban. Bár a Brassói Lapok és a Keleti Újság országos jellegű napilapok voltak, az Aradi Hírlap pedig regionálisabb, az utcanevek nagy részét mégis az adott újság megjelenési helyszínének közterületnevei adták (pl. a Keleti Újság többségében kolozsvári vonatkozású hirdetéseket tartalmazott). Ez az újság területi kiterjedtségétől is függött, ugyanis például a Brassói Lapokban (bár országos szintű napilap volt, a három közül ez érintette a legszélesebb régiót mind tudósításaiban, mind hirdetéseiben), a reklámozási felületet sokszor inkább helyi hirdetések (gyárak, cégek, társaságok hirdetése) töltötték be. Ha egy nagyobb település gazdasági, kereskedelmi egységeinek számát nézzük, természetes az, hogy a helyi szervezetek, cégek jóval nagyobb hirdetési felületet kaptak az újságokban, következésképpen közterület-megnevezéseik is gyakrabban fordulnak elő. Ezért elsősorban kolozsvári és brassói, kisebb mértékben nagyváradi és temesvári hirdetések közterületnévjelölésére találtam az általános jelenségek megállapítására alkalmas mennyiségű anyagot. Azért beszélünk a hirdetésekről elsősorban, mert hogyha számba vesszük egy újságon belül a közterületnevek megjelenésének lehetséges helyszíneit, ez a jelenség elsősorban a reklámok, apróhirdetések és ritkábban a hivatalos közlemények szövegére jellemző. Ennek oka a közterületnév funkciójában ragadható meg: az azonosítást, tájékozódást segítik, tehát egy írott szövegnek (esetünkben újsághirdetésnek) olyan részében jelennek meg, ahol fontos, hogy az olvasó azonosítani tudja az adott helyet (közterületek és helységek esetében egyaránt). A korszakot meghatározó nyelvpolitikai tényezők és nyelvhasználati lehetőségek hozzávetőleges ismeretében is nyilvánvaló számunkra, hogy a román utcanevek nem a régi utcanevek fordításai, hanem legtöbbször új neveket kaptak, bár olykor a „fordítás” nyomait is felfedezzük egyik vagy másik utcánévben. (Pl. *Közép-utca, Str. Misloc* – Brassó). Tehát a megjelenő román utcánév nem a magyar-
nak a fordítása vagy bármilyen másik (a közösség által elfogadott) változata, hanem egyszerűen az utcának az 1918 előtti és utáni „hivatalos” megnevezése. Előfordulnak szép számban más (kisebb-nagyobb) települések hirdetéseit és ezeken belül a közterületnevei is, de jóval ritkábban, így ezeknek az adatoknak a tükrében nem lehet tendenciáról beszélni; ezeknek a vizsgálatához a kisebb lapok áttekintése is szükséges.

3. A közterületnevek csoportosítása. – A közterületnév-jelölés csoportosítása magyar és/vagy román jelölésük szerint nem egyszerű feladat az időszak egészében uralkodó következtelenség miatt. Fennebb jeleztem, hogy elsősorban a nagyvárosok közterületneveinek jellemzőit mutatom itt be (leggyakrabban Kolozsvár, Brassó és Arad jelenik meg az újságok hirdetési felületien, ritkábban Nagyvárad és Temesvár is, de látni fogjuk, hogy nem minden időszaktól vannak minden városra adatok). A példákat a kontextuális megértés céljából szövegben, teljes mondatban idézem, a helyesírási hibákkal együtt (ilyenek is gyakran előfordultak):

3.1. Román közterületnevek (a tulajdonnévi és közzői rész is románul). – Ezekben az esetekben a minél pontosabb azonosítás, tájékozódás céljából írhatták román nyelven az utca- és térneveket. Ezekre láthatunk néhány példát az alábbiakban:

1. „Burgonya nagyban és kicsiben kapható Luttwák József cégnél *Calea Banatului*” (Aradi Hírlap 1922. nov. 12. 9).
2. „Pompadour” női konfekció áruház Cluj, *Calea Reg. Ferdinand 21*” (Keleti Újság 1932. dec. 15. 4).
3. „Elszakíthatatlan kék munkás, vászon és szövet ruhák „*Industria*” ruhaüzem Oradea-Mare, *Calea Victoriei* No. 1.” (Keleti Újság 1925. jan. 25. 11).
4. „Erdős Pál Arad, *Piața Avram Iancu* No. 3. Valódi szegedi édes nemes paprika nagy lerakata” (Erdélyi Hírlap 1925. aug. 2. 21).
5. „Egy rövid, kereszthúros, fekete, Karl Dörr gyártmányú zongora eladó. Érdeklődni lehet Brassó, *Str. Voievodul Mihai* 5. szám a házfelügyelőnél” (Brassói Lapok 1935. febr. 7. 10).
6. „*Industriile Chimico-Farmaceutice* Bukarest, *Str. Mircea Vodă* No. 73” (Brassói Lapok. 1922. máj. 18. 6).
7. „Akar ön egészségesen étkezni? Akkor keresse fel a „Dieta” vegetárius éttermet *Str. N. Iorga* 2. szám alatt” (Keleti Újság 1935. máj. 16. 9).

A fenti idézetek még a román nyelvű közterületnevek jelölési módjai között is meg­lévő nagy változatosságot mutatják. A magyar *utca, út, tér* közterületnevek közszo­ji részé­nek megfelelő román elemek (*Strada*, rövidítve: *Str.* 'utca', *Calea*, rövidítve: *C.* 'út', *Piața*, rövidítése: *P.* 'tér', illetve *Bulevard*, rövidítve: *B., Bul.* 'sugárút, körút') mindegyike meg­jelenik ezekben a példákban, magyar alapszövegben, román és magyar helységnév mel­lett is. Az első példában a *Calea Banatului* román jelölése házszám és helységnév­megjelölés nélkül feltételezi a közterület új nevének ismeretét, elterjedtségét. Ahol nem jelent meg a helységnév, ott a helyi újság megjelenési helyszínére utaltak, de például a Keleti Újságban gyakran megjelenik a kolozsvári közterületnév mellett a helységnév is: *Cluj-Kolozsvár*.

A *Calea* Nagyvárad és Kolozsvár esetében is megjelenik, amint látjuk a fenti pél­dákban, román helységnévjelöléssel (2-3. idézet). A házszám megjelölése is következet­len volt: *No.*, vagy *szám/sz.*, vagy egyszerűen csak a szám maga, pl. *Calea Regele Ferdinand 21*. Ez a következetlenség is hangsúlyozza a közterületnév azonosításának elsőrendű fontosságát: jobban odafigyeltek arra, hogy az új, hivatalos név azonosítható legyen, mint arra, hogy a közszo­ji részt románul vagy magyarul írják. A Brassói Lapok­ból vett példákban (5-6. idézet) a magyar helységnév a román utcanév mellett nem vélet­len (ez előfordul Brassó és Bukarest esetében is), ugyanis a Brassói Lapokban sokkal tovább éltek magyarul a helységnevek és a közterületnevek (még 1929-ben is többségben voltak a magyar nevek), a helységnevet gyakran akkor is magyarul találjuk a Brassói La­pokban, amikor az utcanévek már itt is románul jelentek meg. Brassó nevét (és közterület­neveit is) a másik két lapban is sokáig magyarul írták, akkor is, amikor már a Keleti Újság Kolozsvárt inkább *Cluj*-ként jelölte.

3.2. Kétnyelvű (román/magyar) közterületnév volt a leggyakoribb közterület­jelölési mód mindhárom lapban, főleg a 20-as éveket tekintve. Ez részben azzal magya­rázható, hogy az időszak legnagyobb részében, bár a hivatalos román forma volt a köte­lező, a cenzúra is megengedte a román mellett a magyar megnevezés használatát is. Ez a névhasználat is az azonosítás szempontjából volt fontos, hiszen, amint más román és német nyelvi jelenségek is mutatják (intézménynevek is gyakran előfordulnak románul,

több román és német nyelvű reklám, apróhirdetés is található mindhárom lapban), széleskörű olvasóközönségnek kellett megfelelni. A közterületnevek kétnyelvű megjelenése volt a legváltozatosabb: ezeket két csoportra lehet osztani aszerint, hogy bármiféle utalás nélkül, zárójelben vagy közvetlenül a román név mellé írták a magyar utcanevet, ezzel jelezve a hivatalos közterületnevet, illetve azt a változatot, amelyik a magyar olvasóközönség tudatában él (pl. *Str. Corvin Hunyadi-u. Arad*), *Piața Unirii (Főtér) Kolozsvár*, *Str. Neagra (Fekete-utca) Brassó* 8–13. idézet), vagy pedig utalnak valami módon a változás tényére, arra, hogy ez most ugyan az utca neve, de valamikor más volt, pl. *Piața Avram Iancu (volt Andrássy-tér Arad)*, *Str. Memorandului (v. Unió-ucca Kolozsvár)* (14–21. idézet).

3.2.1. Az alábbi példák névhasználatában nem történik utalás a változásra:

8. „Bútorok részletre kedvező fizetési feltételek mellett, készpénz árban GARAI, P. *Avram Iancu (Szabadság tér)* 10. kérem a címre ügyelni” (Erdélyi Hírlap 1929. okt. 31. 9).
9. „Már több, mint 15.000 kötet könyv áll rendelkezésére a Keleti Újság olvasóinak! ... Napi 1 leiért Dante kölesönkönyvtár Cluj, *Str. Jorga 5. (Jókai u. 5.)*” (Keleti Újság 1929. szept. 6. 12).
10. „Ioan Böszörményi János műszerész és lakatos Arad, *Str. Iosif Vulcan (Kazinczy) I.*” (Brassói Lapok 1929. okt. 6. 18).
11. „Deutsch Testvérek Cluj, *Piața Unirii (v. Mátyás király-tér)* 26.” (Keleti Újság 1920. nov. 30. 6).
12. „Dr. Müller Vendel ügyvéd *Bulev. Regele Ferdinand (Boros Béni-tér)* 7.” (Aradi Hírlap 1922. jan. 3. 6).
13. „Eladó egy gyümölcsös a vasút közelében, egy szoba-konyha lakással 110.000 lej, október elsején elfoglalható. Értekezni *Str. Paris, Pap-utca 54a.*” (Keleti Újság 1929. szept. 6. 12).

A kétnyelvű jelölés mindhárom újságra jellemző volt, gyakori előfordulása arra enged következtetni, hogy a párhuzamos román és magyar megnevezés majdnem az időszak egészében általában elfogadott módja volt a közterületnevek használatának.

3.2.2. Az alábbi példákban történik valamilyen utalás, jelzés a megváltozott helyzetre:

14. „Kerékpár, villany, víz Gartner Samu Minorita-palota *Str. Bratianu No. 2-4. (volt Weitzer J. ucca)*” (Erdélyi Hírlap 1929. okt. 31. 9).
15. „Őszi divatlapok Aradon legolcsóbban és legnagyobb választékban Knieszer papírkereskedőnél *Str. Vladimirescu (v. Dobó-utca)*” (Aradi Hírlap 1922. aug. 18. 8).
16. „*Str. Misloc (v. Közép-utca) 6.* és *Str. Cosbuc (Wesselényi-utca) 13.* számú magánházak” (Aradi Hírlap 1922. aug. 18. 8).
17. „Deák papír- és fotóüzletében Arad, *Str. Metianu (v. Forray-utca)*” (Aradi Hírlap 1922. dec. 19. 9).
18. „[...] szobafestő, mázoló, épület, bútorfestő és ércfényező *Muzeoliu 6. szám (v. Múzeum-u.)*” (Keleti Újság 1922. jún. 22. 19).

19. „Fick fest, Fick tisztít, Fick mos. Főtelep: Arad, *Str. Barițiu (volt Rákóczi ucca)* 14. Gyűjtőhely: *Bul. Reg. Ferd. (Boros Béni tér)* 35. tanuló felvétetik” (Erdélyi Hírlap 1929. okt. 31. 9).
20. „Orvosi hír. Elekes Miklós dr. klinikai tanársegéd szabadságáról hazaérkezett és ideggyógyászati, valamint pszichoanalitikus rendeléseit *Str. Regina Maria (volt Deák Ferenc-u.)* 40. szám alatt megkezdette” (Keleti Újság 1925. szept. 16. 7).
21. „Eladó egy újonnan épült modern ház... Marosvásárhely, *Principele Carol volt Sándor János-utca* az állomáshoz közel... (Keleti Újság 1925. jún. 10. 11).

A fenti példák is mutatják, hogy még a közterületnevek kétnyelvű jelölismódja sem volt egységes. Gyakran konkrétan utaltak a régi utcanévre (*volt-Széchenyi tér, volt Forray-utca, volt Múzeum-utca, v. Közép-utca, v. Mátyás király-tér.*) A megnevezés magyar nyelvű része is változatos volt. A teljes utcanév-megnevezés (*Rákóczi-ucca, Wesselényi-utca*) váltakozott a közszoói rész (*Szentegyház-u., Kossuth-u.*), illetve olykor a tulajdonnévi rész valamely tagjának a rövidítésével is (*volt Deák F.-utca, Asztalos S.-utca*). Ugyanez, főleg a rövidítések szempontjából, megtalálható volt a román megnevezésekben is; előfordult, hogy ugyanazon évfolyamon belül ugyanazt a közterületet *Strada*-ként és *Calea*-ként is emlegették (pl. *Cal. Reg. Maria, Str. Regina Maria*). A helyesírási kérdésekhez hasonlóan az egyes névelemek magyarul vagy románul való jelölésében és az ezeken belüli lehetőségek közti választásban sem volt konszenzus, legalábbis annak a gyakorlatban való alkalmazása nem mindig volt nyomon követhető. A zárójellel vagy vesszővel való elválasztást is következtelenül alkalmazták, bár a zárójeles megoldás volt gyakoribb, de arra is láthatunk példát, hogy csak egymást követte a román és magyar megnevezés (*volt*) mindenféle elválasztó jel, központosítás nélkül.

A kétnyelvű utcanévek idézeteiben jóval több példa szerepel a Keleti Újságból és az Aradi/Erdélyi Hírlapból, és a Brassói Lapokból való példa is Aradra vonatkozik, ugyanis a Brassói Lapokban szerepeltek leghosszabb ideig magyarul az utcanévek, főleg a helyi vonatkozásúak. 1925 után azonban, amikor a brassói utcanéveket még magyarul jelölték, a Brassói Lapok a kolozsváriakat és aradiakat már inkább kétnyelvűen és románul közölte, ahogyan az az aradi és kolozsvári újságokban szokás volt. Ennek alapján feltételezhető, hogy az újság működési szabályozása nem az egyetlen volt az okok közül. Attól is függhetett a választás a román és/vagy magyar utcanév-megnevezés között, hogy milyen illetőségű volt maga a hirdető, illetve az ő lakhelyén milyen szabályozások voltak érvényben a közterületek megnevezésére vonatkozólag. Azt, hogy ez mennyire következtelen volt, a 16. és 19. idézetekben láthatjuk, ahol egy hirdetésen belül érvényesül a változás tényét jelölő és arra nem utaló kétnyelvű utcanév is. Előfordul viszont a Brassói Lapokban a fordítottja is, azaz hogy a magyar megnevezést követi a román; erre láthatunk itt egy példát:

22. „Megnyílt Brassóban a *Főtéren (Piata Libertatii)* 8. szám alatt, az I. emeleten (Zeidner-ház) a Comag lakásközvetítési iroda...” (Brassói Lapok 1932. jún. 16. 7).

3.3. Magyar közterületnevek. – A magyar közterületnév mindhárom újságban megfigyelhető, de a leggyakrabban és leghosszabb ideig a Brassói Lapokban fordult elő:

23. „[...] 1500 darab tejszállító kanna rendkívül olcsó áron kiárusítatik Molnárnál, Arad, *Karolina-utca* 8. sz.)” (Keleti Újság 1920. nov. 30. 6).

24. „[...] Gál Albert fűszer és csemege üzlete *Kapu-utca* 68.” (Brassói Lapok 1922. máj. 4. 6).
25. „Eladó ház! *Rákóczy út* környékén, *Vasvári Pál utcában* 22. sz. alatti újonnan épült kertes villa elköltözés miatt eladó. Értekezni Németh szabónál. *Bólyai-u.* és *Deák Ferenc-u.* sarok” (Keleti Újság 1929. szept. 6. 12).
26. „Eladó egy fekete téli kabát és egy szmoking magasabb nyúlánk alakra. Mindkettő kitűnő állapotban van, olcsón kapható. Cím: *Vár-utca* 37.” (Brassói Lapok 1929. okt. 6. 18).
27. „... petrozsényi és farkasvölgyi (Vulkán) szent Újvári József Nagyvárad, *Színház-utca* 4. (Keleti Újság 1922. máj. 3. 8).

Külön érdekessége az Erdélyi Hírlap 1929-es évfolyamának, hogy a kétnyelvű utca-megjelölések mellett gyakran jelölik a közterületeket magyarul (román név nélkül), és elébe írták, hogy *volt*. Ez azzal magyarázható, hogy az 1928–1932 közötti időszakban nem volt annyira erős a cenzúra, és ezt „kihasználva” igyekeztek magyarul írni az utca-*neveket*, de utaltak is valamilyen formában a megváltozott helyzetre (28-30. idézet).

28. „Magánház kerttel együtt bérbeadó. *Volt Illés ucca* 105.” (Erdélyi Hírlap 1929. márc. 29. 10).
29. „Zongorát kölcsönbe adok havi 400 lejtől felfelé GARAI bútor üzlet *volt Szabadság-tér* 10. szám” (Erdélyi Hírlap 1929. júl. 20. 10).
30. „Háztelkek *volt Pécskai út* 153–175 számú telekből parcellázva vagy gyár alapítására nagyobb területben eladók. Felvilágosítás *volt Szent Péter-tér* 15. délután 4-5.” (Erdélyi Hírlap 1929. márc. 29. 10).

A közterületeknek magyar alapszövegben való természetes, magyar nyelvű jelölés-módját legfőképpen a Brassói Lapok hirdetési hasábjain találjuk meg. Ez elsősorban annak köszönhető, hogy a brassói újságírás kevésbé volt kitéve a cenzúra nyomásának, itt szabadabban használhatták a magyar helységneveket is; ez más román nyelvi jelenségeknél is érzékelhető (intézménynevek, hivatalos közlemények szövege stb.). A Brassói Lapoknak és az Erdélyi Hírlapnak az 1930 utáni számaiban olyan esetekkel is találkozunk, amikor a közterület tulajdonnévi része román ugyan, de a közszói részét meghagyják magyarul, tehát a névnek csak azt a részét jelölik románul (31-32. idézet), amit feltétlenül szükséges, amely az utcanévtáblán is szerepel, pl. *Zamfirescu-utca* 2., *Voevodul Mihai-utca* 12. szám, *Eminescu-utca*, *Matei-Corvin-utca*, *Avram Iancu tér*, *Carol körút*, *Saguna-út*; a Keleti Újságban is találunk ilyet 1935-ben: *Maniu-utca*, *Regina Maria utca* stb.

Ritka jelenségnek számít, de a közszói rész kétnyelvű jelölése is előfordul a magyar tulajdonnév mellett:

31. „[...] Bodega és étkező üzletet Cluj, *Str. Monostori-út* 7. sz. alatt átvettem” (Keleti Újság 1920. nov. 30. 6).
32. „Autó, kis luxus, olcsón eladó. Érdeklődni: *Str. Luther-utca* 1. ajtó 8.” (Aradi Hírlap 1922. jan. 3. 6).

A helység- és közterületnevek magyar vagy román változata közti összefüggés általánosan megfigyelhető volt, tehát román helységnév mellett román közterületnév, illetve kétnyelvű helységnév mellett általában kétnyelvű közterületnév jelent meg. Találkozunk viszont olyan esetekkel is, hogy a teljesen magyar szövegben, magyar helységnév mellett egyedül az utcanév volt románul, éppen az azonosítás miatt. Az azonosítás szempontjából kevésbé volt fontos, hogy *Braşov* vagy *Brassó*, mert feltételezhetően mindenki tudta azonosítani, az utcát az új, hivatalos neve alapján viszont kevésbé.

4. Nagyvárosok közterületneveinek jelölése. – Az általam kiválasztott nagyvárosok (Kolozsvár, Brassó, Arad, Nagyvárad, Temesvár) közterületnevei fordulnak elő leggyakrabban, ezért elsősorban ezekre a helységekre vonatkozóan tudunk tendenciákat megfigyelni. A kisebb települések névhasználatának vizsgálatához, illetve az ezekkel való összehasonlításához további kutatások szükségesek. A kiválasztott nagyvárosoknak nagyon sok közterületneve szerepel az újságokban. Ezeket az általam vizsgált lapszámokból összességükben ki is jegyeztem, de bemutatásukra itt nincs lehetőség. A felsorolásban bemutatom a leggyakoribb közterületnevek megjelenési formáit, illetve jelzem, hogy az adott város nagy napilapjában melyiket mely években jelölték többségében románul vagy magyarul. Zárójelben a magyar változatnál jelölöm az évszámot (az általam vizsgáltak közül), amelyben még gyakran előfordul, illetve a teljesen román változatnál azt az évfolyamot, amikor már megjelenik.

Kolozsvárnak a Keleti Újságban megjelenő közterületneveit nehéz lenne felsorolni, de gyakran a Brassói Lapokban is szerepelnek, ritkábban az Aradi Hírlapban. Már az 1920-as Keleti Újságban az alább felsorolt utcáknál nagyon gyakori a román és magyar közterületnév együttes megjelenése. Ennek oka elsősorban abban keresendő, hogy ezek központi helyek voltak, nagyon sok cég, társaság ezekhez a közterületekhez volt köthető:

Ferenc József utca (Keleti Újság 1920–1922, a Brassói Lapokban még 1925-ben is előfordul), *Calea Regele Ferdinand* (volt *Ferenc József-utca*) (1920-tól); *Calea Regele Ferdinand* (1922-től);

Deák Ferenc utca (1920–1922); *Calea/Strada Regina Maria* ([volt] *Deák Ferenc-utca*), (1920-tól), *Calea Regina Maria*, *Str. Regina Maria* (1922-től, 1938–1940-ben már állandó);

Kossuth Lajos utca (1920–1922); *Calea Victoria/Victoriei* (volt *Kossuth Lajos-utca*), (1920-tól); *Calea Victoriei* (1922-től 1940-ig);

Széchenyi-tér (1920, 1922); *Piata Mihai Viteazu* (volt *Széchenyi-tér*), (1922); *Piata Mihai Viteazu* (1925-től);

Mátyás király tér/Főtér volt *Mátyás király tér* (1920-ban is és az időszak egészében 1932-ig gyakori), *Piata Unirii* (*Főtér*), *Piata Unirii* (volt *Mátyás király tér*) (1922-től), *Piata Unirii* (1920-tól).

A felsorolt öt központi jelentőségű közterületnek a sajtóban való névhasználata egészen változatos volt. Már 1920-ban is szerepeltek románul a Keleti Újságban, bár ritkán, a magyar névvel váltakozva, vagy azzal együtt. Ez a jelenség nyomon követhető 1925-től minden vizsgált évfolyamban, akárcsak a kétnyelvű jelölés; esetenként egy újságon belül is váltakoztak a román vagy magyar megnevezések. A román név megerősödése a magyarral

szemben a nagyobb utak, forgalmasabb helyek esetében a 30-as évek felé egyre erősödött. Megfigyelhető azonban, hogy a Brassói Lapokban még 1925-ben is szerepel olyan kolozsvári utcanev magyarul (pl. *Ferenc József utca*), amelyet a Keleti Újság már 1922-től románul írt (bár 1922-ben már a Brassói Lapokban is gyakran írták románul a kolozsvári utcákat; ez figyelhető meg az Aradi Hírlapban is). Meg kell azonban jegyeznünk, hogy az Aradi Hírlap a saját utcáit is kezdetől fogva inkább románul írta, és kevés adat szerepel benne más városok, például Kolozsvár utcáira vonatkozólag.

A legváltozatosabb a *Mátyás király tér* jelölése: 1925-ben még gyakran előfordul önmagában is a *Mátyás király tér/volt Mátyás-király-tér*, illetve a *Főtér*, de már legalább ilyen gyakori a *Piata Unirii/Unirei* is. Ez utóbbi 1929-re már meghaladja a magyar megnevezések gyakoriságát, de ez az egyetlen a felsorolt kolozsvári nevek közül, amelynek még 1932-ben is megjelenik a magyar alakja (*Főtér*) önmagában. A 30-as évekre már az Aradi Hírlapban és a Brassói Lapokban is kevés a kolozsvári vonatkozású anyag.

Meg kell még említenünk, hogy bár ritkábban fordulnak elő, mégis gyakran szerepelnek magyar nyelvű formájukban a következő kolozsvári utcanévek: *Egyetem-utca*, *Heltai-utca*, *Jókai-utca*, *Malom-utca*, illetve a fentebb említett *Mátyás király-tér/Főtér*. Ez azzal is összefügg, hogy e helyeken egyházi, oktatási intézmények, könyvkereskedések voltak, tehát hirdetések és felhívásaik magyar nyelvezetében és névhasználatában is jelezték a magyar kulturális kötődést. 1938–40-re megerősödnek és állandósulnak a román megnevezések, s a *Mátyás király tér* is már csak románul fordul elő.

Brassó közterületneveinek írására 1920-ban még teljes mértékben a magyar névhasználat jellemző: *Kapu-utca*, *Egres-utca*, *Fekete-utca*, *Főtér*, *Gyár-utca*, *Búzasor*, *Hosszú-utca*, *Szítás-utca*, *Tehénpiac*, *Kolostor-utca*, *Lópiac*, *Weisz Mihály-utca*, *Román-templom-utca* stb. Ezek magyarul írása nemcsak a Brassói Lapokban, hanem a Keleti Újságban és az Aradi Hírlapban is általános. Ezeket, bár az 1930-as években román nevükkel is találkozunk, mindvégig használják a Brassói Lapokban. Ez a jelenség még 1925-ben is érvényesül, bár akkor már ritkán előfordul egy-két román név is a Brassói Lapokban: *Str. Neagra (Fekete-utca)*, *Str. Principele Carol (Kolostor-u.)*, és ugyanekkor (1925-ben) kezd előfordulni a Keleti Újságban is a brassói *Str. Principele Carol*, illetve *Prinz Carlstrasse*, és a *Str. Porții* is.

Hosszú-utca (Brassói Lapokban 1920–1940 között mindvégig használatos), *Str. Lunga (Hosszú-utca)* (1929-től) *Str. Lunga* (1929-től, de nagyon ritka); *Kapu-utca* (Brassói Lapok: az egész időszakban, a Keleti Újságban csak 1929-ig), *Str. Porții (Kapu-utca)* (1932-től), *Str. Porții* (Brassói Lapok: 1940, a másik kettőben már 1925-től), *Porții* (Brassói Lapok: 1932); *Fekete-utca* (Brassói Lapok: a teljes időszakban); *Str. Neagra (Fekete-utca)* (Brassói Lapok: 1925, ritka), *Str. Neagra* (1925, nagyon ritka); *Kolostor-utca* (Brassói Lapok: 1920-tól 1940-ig); *Str. Principele Carol (Kolostor-u.)* (Brassói Lapok: 1925), *Str. Principele Carol* (Keleti Újság: 1925), *Prinz Carlstrasse* (Keleti Újság: 1925).

A brassói utcákat 1925-ben még az Aradi Hírlap is magyarul írta, bár elég kevés brassói adat fordult benne elő. 1929-ben már van néhány román adatunk: *Str. Mihail Weisz*, *Str. Portii*; ez azonban nem változtat azon a tényen, hogy a leggyakoribbak (*Kapu-utca*, *Hosszú-utca*, *Vasút-utca*, *Kórház-utca*, *Kút-utca*, *Lópiac*, *Tehénpiac*) továbbra is

sokkal gyakrabban szerepelnek magyarul mindhárom újságban. Az apróhirdetésekből, folyószöveg voltukból adódóan, és mivel sok esetben magánszemély áll mögöttük, jóval több az egyedi jelölés, kevesebb az állandósultabb, kétnyelvű megnevezés. Azt is meg kell jegyezni, hogy az apróhirdetések utcaneveiből több is csak a román nevén, a közterület jellegének jelölése nélkül jelent meg (Pl. *Iuliu Maniu*, *Porții*, *Ciocrac*, *Regele Carol* stb.). 1932-ben, 1935-ben és 1938-ban a *Str. Iuliu Maniu* és a *Str. Regele Carol* az Aradi/Erdélyi Hírlapban és a Keleti Újságban is megjelenik. 1935-ben már olyanok is előfordulnak románul, illetve kétnyelvűen, amelyek korábban nem, pl. *Str. Baritiu (Lópiac)*, *Piata Libertatii*, *Calea Victoriei*, *Str. Castelului (Vár-utca)*. A leggyakoribb közterületnevek még mindig magyar nevükkel vannak többségben. Ugyanez marad érvényben 1938-ban is, annak ellenére, hogy ekkorra már megnő a román utcanevek száma, főleg azoké, amelyek ritkán fordulnak csak elő, pl. *Str. Capitanului*, *Str. Carpatilor*, *Str. Titu Maiorescu* stb. A Brassói Lapokban 1940 első felében még mindig szerepelnek magyar utcanevek (*Kolostor-u.*, *Búzasor*); románul a *Str. Regele Carol* jelenik meg gyakrabban.

Arad utcanevei, Kolozsvárhoz hasonlóan, nagyon korán kétnyelvűen jelentkeznek:

- Szabadság tér* (1920), *Piata Avram Iancu (Szabadság tér)* (1920-tól végig), *Piata Avram Iancu* (1922-től végig előfordul), *volt Szabadság tér* (1929); *Avram Iancu tér* (1932, 1938, 1940);
- Andrássy tér* (1920), *Bulevardul Regina Maria (volt Andrássy tér/út)* (1920-tól), *Bulevardul Regina Maria* (1932-től), *Piata Regina Maria* (1925, 1938) *Regina Maria út* (1935, 1940);
- Boros Béni tér* (1920), *Bulevardul Regele Ferdinand (v. Boros Béni tér)* (1920-tól), *v. Boros Béni tér* (1929);
- Asztalos Sándor utca* (1920, 1932) *Calea Banatului (Asztalos Sándor utca)* (1925-től), *v. Asztalos Sándor u.* (1929), *Banatului út* (1935, 1938, 1940);
- Batthányi-utca* (1920, 1932) *Str. Consistoriului (Batthányi-u.)* (1922-től), *Str. Consistoriului* (1925-től), *v. Batthányi-utca* (1929), *Consistoriului-utca* (1935, 1938, 1940).

A kétnyelvű megnevezés már 1920-ban megfigyelhető az Aradi Hírlapban és a Keleti Újságban, 1922-től pedig a Brassói Lapokban is. Ekkorra már gyakoriak a román megnevezések. 1925-re az Erdélyi Hírlapban a gyakrabban előforduló aradi utcák körülbelül ugyanannyiszor jelennek meg románul, mint kétnyelvűen; a kisebb, kevésbé ismert utcák is nagyon gyakran kétnyelvűek. Ezt a másik két lapban is megfigyelhetjük. Az Aradi Hírlapban 1929-től megfigyelhető az az érdekes jelenség is, amikor az utcának csak a régi magyar neve jelenik meg: *volt Boros Béni tér*, *volt Forray u.*, *v. Hal tér*, *v. Szabadság tér*; ez váltakozik a román és a kétnyelvű megnevezéssel. Ezek a jelenségek a 30-as években sem változnak jelentős mértékben, 1935-ben, 1938-ban és 1940-ben azonban megjelenik az Erdélyi Hírlapban és a Hírlapban a fentebb említett, gyakran előforduló román tulajdonnév, illetve magyar községi rész: *Bratianu utca*, *Eminescu utca*, *Calvin-utca*, *Consistorului-utca*, *Baritiu-utca*, *Gojdu-utca*, *Regina Maria-utca*, míg a másik két lapban továbbra is a román utcanevek dominálnak.

Nagyvárad közterületneveihez viszonylag kevés adatunk van a három kiválasztott újságban. Ez főleg azzal magyarázható, hogy bár váradi érdekeltségű hirdetések is megjelennek mindhárom újságban, számuk nem közelíti meg a brassói, kolozsvári és aradi hirdetésekét. A meglévők is főleg a 20-as évekre jellemzőek. A Brassói Lapok Nagyvárad

tekintetében is többnyire magyar adatokkal él kezdetben, pl. *Vámház-utca*, *Rimanóczy-utca*, *Szaniszló-utca*, *Lukács György utca*, de előfordul *Str. Iosif Vulcan*; *Str. Nic. Iorga* és vegyesen is: *Str. Vlahuta (Szent János-utca)*; a Keleti Újságban 1922-ben többnyire magyarul: *Nagy piac-tér*, *Színház-utca*, *Trefort-utca*, de előfordul két nyelven is: *Nagy piac-tér (P. Mihai Viteazul)*. 1925-re már gyakoribbak a román megnevezések, pl. *Calea Victoriei*, *Piata Mihai Viteazul*, *Piata Reg. Maria*; ez 1929-re mindhárom újságban megerősödik. Az Aradi Hírlapban végig kevés adat van Váradról. Érdekes, hogy más városok vonatkozásában nem alkalmazza sem a *volt Szabadság-tér*, sem az *Avram Iancu-tér* típusú neveket, csak Aradon. A 30-as években már mindhárom újságban kevés a váradi (többnyire román) adat (inkább egy-egy alkalommal előfordulnak, gyakoriak és kevésbé ismertek egyaránt): *Str. Alexandri*, *Str. Cantemir*, *Str. Rimanóczy* (Brassói Lapok 1935, 1938), *B. Regele Ferdinand* (Brassói Lapok 1938, Keleti Újság 1938), *Piata Unirii* (Brassói Lapok 1938), *Calea Victoriei* (Keleti Újság 1938); 1940-ben az év második felében van csak egy-két magyar adat Váradról.

Temesvár közterületneveihez is kevés adatunk van a kiválasztott újságokban. Jellemző rá a többiekhez képest valamivel erősebb „románnevűség”: Temesvár megnevezése a 20-as évek elejétől fogva nagyon gyakran *Timișoara*, és a kétnyelvű megnevezés (*Timișoara/Temesvár*) is jóval ritkábban fordul elő, mint például Kolozsvárnál. Szinte az időszak kezdetétől fogva sok a román utcanév, így: *Str. I. C. Bratianu*, ez megjelenik magyar megfelelőjével együtt is: *I. C. Bratianu (Úri-utca)*; további gyakori temesvári közterületnevek: *B. Regele Ferdinand/B. Regele Ferdinand (Lloyd-sor)*, *B. Berthelot*, *Str. Eugen de Savoya*, *Str. Marasesti*, *Str. Bratianu*; ezek mindhárom újságban előfordulnak. A Brassói Lapokban még 1925-ben, sőt 1929-ben is találunk a sok román mellett temesvári magyar utcaneveket: *Coromimi-tér Temesvár*, *Hunyadi-u*, *Ormos-utca*, *Malom-tér*, *Lloyd sor*, illetve kétnyelvűeket is: *Piata Traian (Kossuth-tér)*, *Str. Ioffre (Török-utca)*. 1929-re a Keleti Újságban már több a román adat, pl. *Str. Radulescu*, *B. Berthelot*. Az Aradi Hírlapban ekkor már nem nagyon vannak temesvári adatok, ezek is inkább románul, és ez a románnyelvűség érvényesül a 30-as évek további részében is.

A többi városról (Marosvásárhely, Szatmár, Székelyudvarhely, Sepsiszentgyörgy, stb.) kevés adattal rendelkezünk, de ezek esetében is többnyire ugyanaz érvényesült, mint a felsoroltakban. Nagyszeben esetében gyakori a német utcanév, Bukarest utcanévei mindenhol románul szerepelnek. A többi település közterületneveinek a megfigyeléséhez több lapnak az áttekintésére volna szükség.

5. A bevezetőben szó esett arról, hogy a tulajdonneveknek, ezen belül a helység- és közterületneveknek a román vagy kétnyelvű jelölése kívülről befolyásolt, irányított jelenség volt. Ha tágabb kontextusban szemléljük a jelenséget, és visszatekintünk ezeknek az újságoknak az 1918 előtti számaira, akkor azt láthatjuk, hogy a felsorolt közterületnevek mind magyarul szerepeltek, hisz a magyar sajtó nyelve volt a többségi nyelv. Ha viszont csak a két világháború közti időszakon belül szemlélődünk (amikor a magyar nyelv jogi státusza megváltozott, többségből kisebbségi nyelv lett), akkor nagy változatosságot tapasztalunk. Az időszak egészében jelen volt a cenzúra, amely bizonyos mértékben szellemükben, tartalmukban és nyelvükben is meghatározta a lapok működését. Mégis, a fennebb bemutatott változatosság azt mutatja, hogy nem csak erről volt szó, hisz nem az történt, hogy egyik évben, egyik újságban minden utcanév román volt, másikban magyar, harmadikban kétnyelvű stb., hanem egy évfolyamon, egy újságon belül is nagy volt

a változatosság. A több nyelven megjelenő adatok (helység-, közterület- és intézménynevek, cégek, gyárak nevei stb.) társadalmi összefüggései leginkább az ok és cél kontextusában határozhatók meg. Az újságírók, lapszerkesztők, de maguk a hirdető is alkalmazkodtak nyelviileg az új helyzethez, és nemcsak olyan értelemben, hogy megfeleljenek a cenzúra (mint ok) követelményeinek, hanem a megszólított olvasóközönségnek is. Az olvasóközönség felé irányuló nyelvi magatartásban két célt lehet meghatározni: egyrészt ezáltal is szoktatni az olvasókat a megváltozott (azonosítandó) helynevekhez, hivatalnevekhez, közterületnevekhez stb., másrészt a gyakran kétnyelvű jelölés célja a minél szélesebb olvasói réteg megszólításában keresendő. Ez utóbbira jó példa az is, hogy gyakoriak a két- vagy háromnyelvű reklámok, hirdetések, hirdetésmények, illetve teljes román nyelvű vagy német nyelvű apróhirdetéseket is találunk. Azt, hogy nem a cenzúra volt az egyetlen, amely meghatározta a névválasztást, bizonyítja az is, hogy sokszor egy lapon belül, különböző hirdetésekben is előfordult ugyanaz a közterületnév magyarul és románul is (nem feltételezhető, hogy a cenzor egyiknek engedte a magyar nevet, másiknak nem). A 20-as években még uralkodó ez a széles változatosság; a 30-as évekre valamivel már egységesebb a helyzet, illetve jóval kevesebb az adat az újságok jellegének változása miatt. Összefüggés figyelhető meg tehát a hirdető és a névválasztás között. Nagyobb cégek, társaságok reklámjaiban, hirdetéseiben, főleg azok esetében, amelyek országos kiterjedésűek voltak vagy nagyobb régiót érintettek, inkább előfordult a román helység- és közterületnév, és egységesebb, centralizáltabb volt a névhasználat. Kisebb cégeknél, magánszemélyeknél sokkal változatosabb volt a jelölésmód. Attól is függhetett a választás a román és/vagy magyar utcanévezés között, hogy milyen illetőségű volt maga a hirdető, illetve az ő lakhelyén milyen szabályozások voltak érvényben a közterületek megnevezésére vonatkozólag. Azt, hogy a hirdetőtől is függött, milyen nyelvezetű összességében a hirdetés, reklám, az is bizonyítja, hogy gyakran ugyanaz a hirdetés ugyanolyan szöveggel, helység- és közterületnevekkel jelent meg mindhárom újságban (pl. brassói cégek hirdetése mindhárom újságban megjelennek magyar utcanévvel akkor is, amikor a másik két újság a saját utcákat románul jelöli, illetve az aradiak már egész korán románul jelennek meg mindhárom újságban). A hirdető kilétét az újságban megjelenő név, vállalatnév, cégnév alapján nem mindig lehetett tudni. Voltak ugyanis rendelkezések, amelyek megadóztatták a kétnyelvű cégtáblákat; ez is magyarázhatta a sokszor tömegesen román néven hirdető vállalkozásokat. Mindazonáltal minden hirdetőnek érdekében állt minél szélesebb réteget megszólítani, és fontos volt, hogy a vegyes lakosságú területek bármilyen nemzetiségű olvasója tudja azonosítani a cég/társaság székhelyét, az is, aki esetleg nem tud románul, vagy még nem ismeri a közterület új, hivatalos nevét.

A nagyvárosokénti áttekintésnél Kolozsvár kapcsán már említettük, hogy a kulturális és egyházi intézmények hirdetéseiben gyakoribb a magyar nyelvű közterület-jelölés. Ezt a jelenséget Brassó esetében is tapasztaljuk: a kulturális és egyházi intézményeknél erősebb a magyar nyelvűség, illetve a hivatalos közlemények, felhívások szövegében, intézményneveknél is ritkábban jelentek meg román elemek az egyházi és kulturális jellegű felhívásoknál, mint a közigazgatási közleményeknél.

A település nemzetiségi megoszlása nem befolyásolta az utcanéveket, hisz sem Kolozsváron, sem Brassóban, sem Aradon nem volt (főleg az időszak kezdetén) olyan számú román nyelvű lakosság, amely a román nyelvű utcanéveknek ilyen mértékű elszaporodását indokolta volna.

A brassói utcaneveknél jó példáját láthatjuk annak, hogy jóval tovább maradtak meg magyarul olyan utcanevek, melyeknek előtagja is közszó volt. Kolozsváron és Aradon a leggyakoribbak magyar történelmi személyiségek nevéhez kötődtek. Ezeket a román hatalom szempontjából célszerű volt minél előbb megváltoztatni, és az új nevek használatát kötelezővé tenni. Összefüggés tapasztalható tehát a közterületnév tulajdonnévi részének jelentése és aközött, hogy milyen mértékben engedélyezték azoknak kisebbségi nyelvi használatát (is).

A vizsgált korszakban az adott közterületnevek mindennapi (élnyelvi) használata és aközött, hogy románul és/vagy magyarul, illetve teljesen vagy csak részben románul írták őket, nem feltételezhető szoros összefüggés. Elsősorban egy kívülről befolyásolt jelenségről, a hatóságok által irányított „névváltoztatásról” van szó, amely elvárásnak a hivatalos sajtóban bizonyos szinten meg kellett felelni, még ha helyi szinten különbözhetett is az elvárások szigorúsága. Nem feltételezhető ugyanis, hogy a magyar beszélők magyar élnyelvi kommunikációban a román utcanevet használták volna; sokkal valószínűbb annak az utcanévnek a használata, amelyet ők ismertek.

A fenti szempontok mellett megfigyelhető az is, hogy előtérbe került a hivatalos román név olyan hirdetéseknel, melyek feladóihoz az olvasónak megrendelőlapot, borítékot kellett írnia, címeznie stb. Itt nem fordulhatott elő, hogy a román nevet nem írják rá, míg olyan hirdetésekben, ahol az illetőnek „csak” megtalálnia kellett egy bizonyos helyet, elégségesnek bizonyult a magyar nyelvű utcanév is:

33. „Bármely törvény, vagy rendelet magyar fordítása, vagy román szövege, megrendelhető dr. Mandel Fordító Irodában Cluj, *Str. Memorandului No. 24.*” (KÚ. 1932. júl. 28. 10).
34. „Eladó egy fekete téli kabát és egy szmoking magasabb nyúlánk alakra. Mindkettő kitűnő állapotban van, olcsón kapható. Cím: *Vár-utca 37.*” (BL. 1929. okt. 6. 18).
35. „Bútorok részlete kedvező fizetési feltételek mellett, készpénz árban GARAI, P. *Avram Iancu (Szabadság tér 10.)* kérem a címre ügyelni (EH. 1929. okt. 31. 9).
36. Férfi és női bőrkabátokat speciálisan készít Hirsch Izsák, *Deák Ferenc-utca 41.* (KÚ. 1925. szept. 16. 12).

6. A névhasználat egyéb kérdései. – A Keleti Újság, a Brassói Lapok és az Aradi Hírlap közterületneveinek helyesírásában (a helynevekéhez hasonlóan) sok a következetlenség, hiba. Ez a következetlenség nemcsak az ékezeteknek a közszoói és tulajdonnévi részben is megfigyelhető, gyakori elhagyásában nyilvánul meg (*Piața ~ Piata, Str. I. C. Brătianu ~ Str. I. C. Brătianu, Calea Moșilor ~ Calea Motilor*), mely a magyar és román megnevezések írásmódjára egyaránt jellemző volt, hanem a leggyakoribb közszoói rész, az *utca ~ ucca* váltakozásában is. A kétnyelvű közterületneveknél a román és a magyar közszoói rész nem mindig fedi egymást. Bár többnyire megvoltak a *Strada = utca, Calea = út, Bulevard = sugárút, körút, Piața = tér* megfelelések, előfordult, hogy ugyanaz a közterület egyik helyen *utca*-ként, másik helyen *út*-ként volt jelölve. Arra nézve sem volt egységes tendencia, hogy mikor rövidítik a közszoói részt, és mikor nem, de a rövidítések nagyjából következetesek, a román nyelvben ma is meglévő rövidítésekkel: a *Calea* rövidítése kétféleképpen történt: *Cal. Regina Maria, C. Ferdinand*, de sokszor ki is írták teljes egészében: *Calea Saguna*; a *Strada* rövidítése a ma is élő *Str.* módon történt; a *Piața* is többféle rövidítést mutat: *P. Unirii, P-ja Mihai Viteazul, P-ta Catedralei*; a *Bulevard(ul)*

rövidítése is kétféleképpen történt: *B-dul Carol, Bul. Regele Ferdinand*. Az 1930-as években (l. brassói példák) előfordult románul és magyarul is, hogy a közterület jellegét nem is jelölték, csak a tulajdonnévi részt: *Ciocrac, Porții, Iuliu Maniu, Avram Iancu, Vasile Alexandri*. A tulajdonnévi rész nem személynévi eredetű részét is gyakran rövidítették, pl. *Regele Carol* → *Reg. Carol, Regina Maria* → *Reg. Maria*. Ez főleg az apróhirdetések szövegére volt jellemző, ahol a fent említett egyedi jelölésmód volt gyakoribb, magán-személyek, kisebb szolgáltatók hirdeteiben. A tulajdonnévi résznél a személynévi eredetű általában kiírták románul és magyarul is, bár itt is előfordultak rövidítések, főleg a kéttagú tulajdonnevek esetében: *Str. General Moșoiu (volt Mezey M.-utca)*.

A közterületnevek jelölésének itt bemutatott nagy változatossága a korszakban e területen uralkodó zavart, bizonytalanságot mutatta arra vonatkozóan, hogy adott nyelvhasználati helyzetben (írott nyelvben) hogyan viselkedjenek, alkalmazkodva a szabályokhoz és az olvasóközönséghez is, akik számára fontos volt, hogy tudják azonosítani az adott helység- és közterületnevet. Fontos tényező volt továbbá az is, hogy ki és hol hirdetett, mennyi helye maradt a hirdetésen belül a helynévmegjelölésre stb. Az okok és célok feltárásához szükség van a három vizsgált lapban megjelenő többi román elem vizsgálatára (helység-, intézmény- és egyesületnevek, hivatalos közleményekben megjelenő fogalmak, hivatali közszók), illetve más újságok gyakorlatának áttekintésére is.

Hivatkozott irodalom

- BAKOS FERENC 1982. *A magyar szókészlet román elemeinek története*. Budapest.
- BARTHA CSILLA 1999. *A kétnyelvűség alapkérdései. Beszélők és közösségek*. Budapest.
- BÍRÓ SÁNDOR 1989. *Kisebbségben és többségben. Románok és magyarok 1867-1940*. Bern.
- FLEISZ JÁNOS 2005. *Az erdélyi magyar sajtó története, 1890-1940*. Pécs.
- HAJDÚ MIHÁLY 1994. *Magyar tulajdonnevek*. Budapest.
- HAJDÚ MIHÁLY 2003. *Általános és magyar névtan*. Budapest.
- KISS LAJOS 1992. Cuius regio, eius nomen? *Magyar Tudomány* 129-35.
- KISS JENŐ 2002. *Társadalom és nyelvhasználat*. Budapest.
- KÖPECZI BÉLA (szerk.) 1989. *Erdély története* 1-3. Budapest.
- KULCSÁR ARANKA 2004. Helységnévi kódváltások az Új Szó című napilapban. In: LANSTYÁK ISTVÁN – MENYHÁRT JÓZSEF szerk., *Tanulmányok a kétnyelvűségről*. Pozsony–Dunaszerdahely. 64-83.
- LANSTYÁK ISTVÁN 2000. *A magyar nyelv Szlovákiában*. Budapest–Pozsony.
- LIGETI ERNŐ 2004. *Súly alatt a pálma. Egy nemzedék szellemi élete. 22 esztendő kisebbségi sorsban*. Csíkszereda.
- LINTNER ANITA 2004. Kódváltás a két háború közti (cseh)szlovákiai magyar sajtó nyelvében (különös tekintettel a földrajzi nevekre). In: LANSTYÁK ISTVÁN – MENYHÁRT JÓZSEF szerk., *Tanulmányok a kétnyelvűségről*. Pozsony–Dunaszerdahely. 31-63.
- MONOKI ISTVÁN 1936. *A Romániában az 1935. évben megjelent román-magyar és magyar időségi sajtótermékek címjegyzéke*. Kolozsvár.
- MONOKI ISTVÁN 1941. *Magyar könyvtérrelés a román uralom alatt (1919-1940) 2. Hírlapok és folyóiratok*. Budapest.
- PÉNTÉK JÁNOS 2001. *A nyelv ritkuló légköre. Szociolingvisztikai dolgozatok*. Kolozsvár.

- SÓFALVI KRISZTINA 2007. Írott nyelvi kódváltás a két világháború közti romániai magyar sajtóban (Brassói Lapok, Keleti Újság). *Nyelvek és nyelvváltozatok* 2. Kolozsvár. 278–92.
- J. SOLTÉSZ KATALIN 1979. *A tulajdonnév funkciója és jelentése*. Budapest.
- VÖRÖS FERENC 2005. Hely- és személynévi neologizmusok a Felvidéken Trianon után. *Névtani Értesítő* 27: 197–213.
- WARDHAUGH, RONALD 1995. *Szociolingvisztika*. Budapest.

SÓFALVI KRISZTINA

KRISZTINA SÓFALVI, Romanian public place names in the Hungarian press in Transylvania between the two world wars

This paper examines the appearance of street and other public place names in the Hungarian written press in Transylvania between the two world wars, using the example of three daily papers (Aradi Hírlap [Arad Journal], Keleti Újság [Eastern Newspaper] and Brassói Lapok [Brassó Papers]) that represent the three main centers of the Hungarian press of the era. A special feature of the Hungarian press in this period was that many elements (place names, names of official establishments, texts of official announcements and advertisements) appeared in Romanian and sometimes in German, as well. Transylvania was attached to Romania after the First World War, which brought significant changes to the lives of Hungarian people in the area in political, economical, cultural as well as linguistic terms. The status of the Hungarian language changed: it became a minority language, Romanian becoming the official and, in certain situations (for example, in official usage), the compulsory language. The authorities renamed the settlements, official establishments and public places, which all received Romanian names, and these name changes also appeared in the newspapers. The author analyses the various methods by which the journalists and the advertisers tried to make the place names identifiable for all the nationalities of the country. The first part of the paper presents the status of the Hungarian press in the period; the second part classifies the methods of public-place-name formation (focusing on Romanian, bilingual and Hungarian public place names); this section is followed by a description of the social facts that might have influenced the appearance of these names as well as other Romanian elements in Hungarian newspapers. This paper will help contemporary sociolinguistic studies to understand the different processes of language contact.